Pestvogelinvasie

Door Jaap Taapken

Nadat ons land in februari/maart 1957 en in het najaar 1957 en de winter 1957/1958 door veel *pestvogels* werd bezocht, hadden wij het voorrecht deze vogels deze winter weer op vele plaatsen te mogen ontmoeten. Velen zegden hun medewerking toe gegevens te verzamelen uit hun eigen omgeving of door middel van pers en radio (G. Bosch, Dr. F. I. Brouwer, H. J. Lichtenbeld, Rein Schut, A. Smit, Dr. A. F. J. Portielje, A. B. Wigman, S. van der Zee).
In oktober 1958 werden reeds te Sneek *pestvogels* gezien (zie „Vanellus" jrg. XII - p. 9). Uit november kwamen slechts 3 waarnemingen binnen, in december groeide het aantal snel, eind december-begin januari werd ons land overstroomd door *pestvogels* en ik heb het idee dat het aantal op het ogenblik dat ik schrijf (= begin februari) nog steeds toeneemt.
Gedurende november-december spraken correspondenten uit Zweden over enorme concentraties in Zuid- en Midden-Zweden. Omstreeks Kerstmis bleek daar het grootste deel verdwenen te zijn, de sneeuwval was toen goed begonnen Krantenberichten spraken over grote troepen *pestvogels* bij de Lüneburger Heide in Duitsland gedurende die periode. De gehele maand januari stroomden waarnemingen binenen en wij zijn zeer benieuwd naar aansluitende gegevens.
Evenals in Zweden was er ook hier een overvloed aan bessen van cotoneaster en Gelderse roos, waarop de *pestvogels* voornamelijk fourageerend zijn getroffen, verder ook op hulst, liguster, rozebottel, meidoorn, Japanse kers, appels, aronia en berberis.
Enkele waarnemers spraken van *pestvogels* op koolstruiken in volkstuintjes. Zij hebben de gewoonte na enige tijd gefourageerd te hebben een hoge zitplaats in een berk of populier op te zoeken en hier soms lange tijd doodstil in te blijven zitten kijken. Opmerkelijk is het aantal berichten, dat spreekt over *pestvogels* op televisiemasten die als nieuwe rustplaats voor *pestvogels* zeer aantrekkelijk blijken te zijn.
Het overzicht van de korte maar hevige invasie gedurende februari-maart 1957 werd in „Limosa" jrg. 31 - pp. 17-28 gepubliceerd. Een klein aantal overdrukken zijn tegen kostprijs (*f* 1.— per stuk) te verkrijgen door storting op giro 506567 t.n.v. J. Taapken te Hilversum. (Overdrukken over de *barmsijzen* in Nederland 1953/54 à *f* 0,75 per stuk. idem).
Zelfs half maart waren nog op vele plaatsen (o.a. Ommen, Zaandam, Amstelveen) troepjes *pestvogels* aanwezig. Voor opgaven van alle waarnemingen van *pestvogels* gedurende deze invasie houd ik mij aanbevolen (Utrechtsestraatweg 43, Hilversum).
Een samenvatting van het verloop van deze sterke invasie zal zo mogelijk in „Het Vogeljaar" worden gepubliceerd.

Toeneming van de draaihals

Al jaren achtereen controleer ik elk voorjaar enkele honderden nestkasten in de bossen in de omgeving van Ede (Gld.). Steeds trof ik daarin aan de gewone holenbroeders als mees, roodstaart, enz. Vorig jaar had ik echter het geluk in enkele kasten legsels aan te treffen van de *draaihals (Jynx torquilla)*. Een tweetal broedsels vond ik vrij dicht bij elkaar, n.l. op een paar honderd meter afstand. Het derde broedsel bevond zich op enkele kilometers afstand van de eerste twee. Het waren legsels van resp. 8, 8 en 9 eieren.
In alle drie gevallen heb ik de broedende vogel kunnen ringen. Van een legsel van 8 zijn 6 jongen (geringd) uitgevlogen en van het legsel van 9 zijn 8 jongen (ook geringd) uitgevlogen. Verder heb ik kunnen constateren, dat beide vogels (♀ en ♂) samen de jongen voeren.
In een vrij grote omtrek van elk broedsel waren de nesten van andere vogels verstoord (b.v. van *koolmees, pimpelmees* en *gekraagde roodstaart)*. De nestkasten waren volkomen leeggeplunderd. Nestmateriaal en eieren vond ik onder de kasten op de grond. Ongetwijfeld is dit het werk geweest van de *draaihals*. In een enkel geval wist een *koolmees* zich te handhaven.
Daar de *draaihals* de laatste jaren een vrij zeldzame en zeer onregelmatige broedvogel is geworden, vond ik het merkwaardig, dat ik een 3-tal broedsels mocht aantreffen. Heel graag zou ik dan ook vernemen of er in het voorjaar van 1958 door meer lezers van „Het Vogeljaar" broedsels van de *draaihals* zijn gevonden. Zou men mij dit dan willen berichten (Balilaan 5, Ede (Gld.))? Graag met opgave van de plaats en (zo mogelijk) het aantal eieren van elk broedsel en aantal uitgevlogen jongen. Ook opgaven over 1959 zijn welkom.

H. Stel

(Ook in streken van Duitsland, waar de *draaihals* nog talrijker is dan bij ons, wordt het verstoren van nesten van andere holenbroeders telkens geconstateerd. Dit verschijnsel zou vooral optreden, vóórdat de *draaihals* zich definitief in een nestkastje vestigt. Meer gegevens hierover zijn gewenst. Overigens is de *draaihals* zo zeldzaam geworden, dat we het verloren gaan van broedsels van andere soorten wel op de koop toe kunnen nemen. - K.Z.)

Eerste waarnemingsdata van steltkluten

Met het oog op verdere studie van factoren die bijdragen tot het optreden van *steltkluut*invasies verzoekt ondergetekende vriendelijk om opgaven van de eerste data (de eerste 14 dagen of zo) dat men ergens *steltkluten* waarnam. Dit betreft niet alleen broedgevallen, ook waarnemingen van trekkers en zwervers zijn belangrijk. De belangstellende zij verwezen naar een paar publicaties van schrijver dezes over dit onderwerp in „Natura" 1951 (pp. 69-71) en „De Levende Natuur" 1953 (pp. 101-108). Als vermoedelijke oorzaken werden daar genoemd: 1. lentes die warmer dan normaal waren; 2. traditiewerking.
Nu evenwel in de periode 1951 tot heden een aantal lentes te koud waren en er reeds drie kleine of grote invasies met broedgevallen kwamen, spelen hooqstwaarschijnlijk nog andere factoren mee. Wie b.v. mededelingen kan doen over eventuele droogte in Zuid-Europese streken, zou het onderzoek een goede dienst bewijzen.
Gevraagd wordt de waarnemingen op te geven van 1951 tot heden (en in de toekomst). Doch

ook ongepubliceerde waarnemingen van vóór 1951 zijn belangrijk en kunnen nog worden verwerkt in een haast afgesloten manuscript over de periode tot 1950.
Tenslotte zijn ook waarnemingen over balts, broeden enz., waarvan men meent dat ze nieuw zijn, zeer welkom. Indien ze werkelijk nieuws bevatten, zullen ze tegelijk met andere gegevens over de steltkluut worden gepubliceerd.
Opgaven aan D. A. Vleugel, A. de Haenstraat 53, Den Haag.

Vergiftiging van spreeuwen

Begin november bezocht ik een essenhakhoutbosje bij Ter Aar in Zuidholland, dat door *spreeuwen* als slaapplaats wordt gebruikt. Ik trof hier ca. 50 dode of stervende *spreeuwen* aan. De dode dieren werden in zittende houding aangetroffen, evenals de stervende. Zelfs als ik ze oppakte bleven ze merkwaardig rustig. Het leek mij daarom, dat verlamming de doodsoorzaak moest zijn.
Een onderzoek door de Faculteit der Diergeneeskunde van de Rijks Universiteit te Utrecht wees uit, dat de dieren tarwe hadden gegeten. Aangezien de meeste tarwe die gezaaid wordt tegenwoordig „ontsmet" wordt, is het vrij zeker, dat de *spreeuwen* aan een vergiftiging zijn gestorven. Welke stoffen voor dit ontsmetten gebruikt worden is mij niet bekend. Een onnadenkend iemand zal zeggen, dat vogels die tarwe eten schadelijk zijn en dat het dus niet zo erg is als ze daaraan sterven. We weten echter tegenwoordig wel, dat vogels die periodiek schadelijk zijn gedurende een ander seizoen geweldig nuttig kunnen zijn. Afgezien van alle „nut en schade"-overwegingen levert dit ontsmetten van graan blijkbaar gevaar op voor *spreeuwen* en naar alle waarschijnlijkheid ook voor andere vogelsoorten. Vooral dit laatste is beslist ontoelaatbaar.

J. G. R. Wartena

Bespuiting van sloten

Het weekblad „De Nieuwe Veldbode" van vrijdag 14 november 1958 bevatte een artikel over demonstratie van slootreinigers, waarbij machinale reiniging en uitbaggering van sloten in de landbouw wordt beschreven en de diverse machines die ervoor bestaan.
Aan het einde der demonstratie gaf de heer J. J Burema van het consulentschap voor landbouw werktuigen uit Wageningen een nabeschouwing. Hij wees erop, dat aan chemische middelen wordt gewerkt die de waterplanten doden en toch niet gevaarlijk zijn voor mens, dier en vis Deze kunnen met een rugspuit worden verstoven. De kosten bedragen ongeveer drie cent per vierkante meter.
Hierdoor zal het mogelijk zijn in de toekomst drie of vier jaren niets aan de sloten te doen, mits men aan de voorwaarde heeft voldaan om de sloten vóór het spuiten in goede toestand te hebben of te brengen.
Het is duidelijk, dat hier een nieuw gevaar dreigt voor de vogelstand. *Zwarte sterns,* maar ook *futen, dodaarsjes* en andere vogels hebben waterplanten nodig voor de bouw van hun nesten. Waarbij we nog buiten beschouwing laten, in hoeverre de visstand zal worden geschaad door het verdwijnen van de waterplanten, al heet de spuitstof dan ongevaarlijk voor de vissen. Tenslotte zal zich ook hier weer het gevaar voordoen van *overdosering,* waarop in het artikel van Dr. Przygodda in dit nummer wordt gewezen.
Ook hebben we kunnen vaststellen, dat *ooievaars* voor de bekleding van de nestkom bij voorkeur de halfvergane waterplanten gebruiken, die na het reinigen van sloten op de oevers achterblijven. Kortom, we kunnen ons over dit aangekondigde middel voor het reinigen van sloten allerminst verheugen! — Red.

Onbeschermde vogels

De Staatssecretaris van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, gelet op art. 3 van het Vogelbesluit 1937 en op de te zelfder zake genomen nadere besluiten, laatstelijk van 6 mei 1955 (S. 192); verder gelet op het bepaalde in artikel 2 van de Jachtwet; besluit te bepalen, dat niet zullen behoren tot de beschermde vogels in de zin der Jachtwet 1936:

I. in het gehele Rijk:
   a. gedurende het tijdvak van 1 januari 1959 tot en met 31 december 1960:
   de *grote mantelmeeuw (Larus marinus)* en de *spreeuw (Sturnus vulgaris);*
   b. gedurende de tijdvakken van 1 januari 1959 tot en met 15 april 1959, van 15 juli 1959 tot en met 15 april 1960 en van 15 juli 1960 tot en met 31 december 1960:
   de *zilvermeeuw (Larus argentatus)* en de *kok- of kapmeeuw (Larus ridibundus);*
   c. gedurende de tijdvakken van 1 september 1959 tot en met 31 december 1959 en van 1 september 1960 tot en met 31 december 1960:
   de *blauwe reiger (Ardea cinerea);*
II. in het gehele Rijk, met uitzondering van de gemeenten Muiden, Naarden en Weesperkarspel voor zover betreft de gronden gelegen binnen de ringdijk van het Naardermeer (eigendom van de „Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland"), van de gemeente Wanneperveen voor zover betreft de gronden gelegen binnen het afbeplingsrecht van de eendenkooi aan de Belterwijde (eigendom van de „Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland") en van de gemeente Lekkerkerk voor zover betreft de gronden gelegen binnen het afpalingsrecht van de eendenkooi aan de Bakkerswaal (eigendom van de Stichting „Het Zuidhollandsch Landschap") gedurende het tijdvak van 1 januari 1959 tot en met 31 december 1960:
   de *aalscholver (Phalacrocorax carbo);*
III. in de gemeenten Muiden, Naarden en Weesperkarspel voor zover betreft de gronden gelegen binnen de ringdijk van het Naardermeer, in de gemeente Wanneperveen voor zover betreft de gronden gelegen binnen het afpalingsrecht van de eendenkooi aan de Belterwijde en in de gemeente Lekkerkerk voor zover betreft de gronden gelegen binnen het afpalingsrecht van de eendenkooi aan de Bakkerswaal, gedurende de tijdvakken van 1 tot en met 31 januari 1959, van 1 september 1959 tot en met 31 januari 1960 en van 1 september 1960 tot en met 31 december 1960:
   de *aalscholver (Phalacrocorax carbo).*